

MIN KIEN JUSEF

F'waħda mid-djar tax-xjuħ li jieħdu ħsiebha s-sorijiet Franciżi, f'Ġerusalem, kien jinsab, ftit snin ilu, wieħed xiħ għakka li xejn ma kien jixbah lil sħabu fi mgiebtu : waqt li x-xjuħ l-oħra jreddnu n-nhar kollu, huwa kien dejjem sieket, għajr isellem lil min isellimlu. B'ħatar f'idu, iġin ruħu bih, jerħilha minn fil-għodu għan-naħa tal-ġnien, fejn daqqa kien jimxi 'l hawn u 'l hemm, u daqqa joqgħod bil-qiegħda jziegħel bil-weraq ta' xi xtejla. Meta jiħtiegħu jitkellem, dejjem jaqta' fil-qasir, u jekk xi hadd isellimlu, naqra ta' tbissima kienet tikser in-niket li dejjem jidher fuq wiċċu. Is-sorijiet kienu jġibuh m'hux ħażin, u mħabba l-gibda li kellu għal-ġnien kienu laqqmuh : "Ĥāres ix-xitel".

Waħda soru żagħżuġha—għarbija, minn Bejrut, imma għaddiet kemm-il-sena fi Franza— kienet tidher tieħu ħsieb dan ix-xiħ aktar minn l-oħrajn : kull fil-għodu, araha titkixxef fejn hu, tara x'taqła' biex ikollha għax tgħaddi minn ħdejh, u ssellimlu bil-għarbi : "Nharek saġħid, Jusef!" — "Nharek imbarak!" kien iwieġeb ix-xiħ, u jibqa' jċekċek għal xogħlu.

Darba waħda fi dħul is-sajf, is-sorijiet ħarġu sa minn fil-għodu, iduru ftit, jieħdu x'erbāt infies safja għall-ġid ta' saħħithom. Tlieta baqgħu d-dar jieħdu ħsieb ix-xjuħ, fosthom is-soru ż-żagħżuġha li semmejna. Kif kienu ilhom li telqu xi nofs siegħa, din li semmejna taqbad tifsila ħwejjeg, ħajt, labar u ħolqa, u terħilha għall-ġnien tfittex lix-xiħ. Sabitu qiegħed fuq ħaġra ma' ħajt, quddiem ħammiela xitel, imelles il-weraq u jgħid xi ħaġa taħt leħnu. "Nharek saġħid" qaltlu. "Nharek imbarak" wegħibha; imma l-lum ma baqgħetx miexja: ħadet ħaġra, ressqitha ħdejh, qagħdet fuqha, fetħet li kellha f'idha u bdiet tħit.

"Kif int il-lum, Jusef?" saqsietu wara ftit. "Axxor Alla!" wieġeb ix-xiħ.

"Jusef, għax dejjem qalbek sewda?" reġgħet saqsietu.

"X'hawn fid-dinja li jferrħilna qalbna, binti?" qal ix-xiħ waqt li ngħibed l-ura u serraħ dahru mal-ħajt. "X'hawn fid-dinja li jfarragna? kollox niket u mrar!"

"Ma jidhirlekx li għandha tferraħna t-tama li għad immorru l-ġenna?" saqsiet mill-ġdid hija.

"Ma ngħidx li lê," wieġeb huwa, "imma mita wieħed jiftakar li għad m'aħniex hemmhekk fejn nixtiequ mmorru, il-ferħ aktarx jisfaġġu niket."

Baqgħu għal ftit siktin: ix-xiħ iħares lejn ix-xitel quddiemu u ż-żagħżugħa tħit. Wara daqs-xejn reġgħet hija:

“Jusef ma għandekx qraba?”

“Kelli ħamest aħwa, imma jekk għadx baqa' xi ħadd minnhom ħaj, ma nafx, jien l-iżgħar fosthom, u billi nħossni qiegħed noqrob biex nitlaq, naħseb li huma jinsabu l-koll, bħal issa, id-dinja l-oħra!”

“Ma għandekx ulied?” reġgħet hija.

“Jista' jkun li għandi wlied ir-ruħ, imma wlied il-ġisem lê, għax qatt ma żżewwiġt.”

“Għax qatt ma żżewwiġt, Jusef?” saqsiet hi bi ħrara.

“Uh, binti! int trid taf wisq ħwejjeġ! għadek tfal, nagħadrek. Naf li t-tfal dejjem iridu jafu, u jien ukoll inħobb ingħarrarhom fejn nista'. Jekk tatini kelma li ma tgħidu 'l ħadd qabel mewti ngħidlek kull ma tixtieq taf.”

“Iva xejn tieħu ħsieb! ħadd ma jkun jaf tarf ta' kelma!”

“Mela isma': meta jien kont tfal, ġie f'idejja ktieb il-ħajja tal-qaddis Wiġi; qrajtu u għoġobni. Messitni wisq il-wegħda ta' xubitu li kien għamel lil sidtna Marija meta kien għad kellu għaxar snin, ġieni f'moħħi nagħmel bħalu għal-kemm kont sentejn akbar—kelli dak iż-żmien tnax-il-sena. Għalhekk, nhar il-ħadd fil-ghodu, qabel il-quddies, wegħedtha jien ukoll lil Omm Sidna li ma niżżewwiġx ħajti kollha. Meta kbirt u tlaqt minn dar niesi, kemm-il-darba kont se' nikser il-wegħda, imma l-ħsieb li nrighex b'egħmili lil Sidtna, dejjem reġgagħni l-ura, u bqajt ma żżewwiġtx. Meta bdejt nixjieħ ħassejtni nindem li bqajt għažeb; imma issa nifraħ. Kieku żżewwiġt kont nithenna: imma l-hena bħal issa kienet tkun għaddiet, ninsab kif ninsab, f'xifer il-ħajja. Bqajt għažeb u batejt: imma t-tbatija għosfrot ukoll; il-ftit li baqa' minnha m'hux ta' min iqisu; targa' ruħi ma tniggiżnix fuq il-għažż, għax dak li ma għamiltx ma' wliedi, għimiltu ma' ulied l-oħrajn fl-isem t'Alla.”

Ix-xiħ waqaf u ħa n-nifs. Is-soru baqgħet siekta qisha tixtarr dak li kienet semgħet. Wara ftit tal-ħin reġgħet saqsietu: “U kif wasalt hawn ġew, Jusef? Nitlobok tgħidli kollox, tagħmilli ġid bla qies, nibqa' nafulek!”

“Il-ġrajja biex ingħidha kollha daqsxejn twila, binti; ma naħsebx li għandek żmien toqgħod tismagħha,” qal ix-xiħ b'ħarsa ta' mistoqsija.

“Il-lum iva, biex tridni ngħidlek; l-oħrajn ma jiġux qabel il-lejla: u xogħol wisq x'nagħmel ma għandix”, wiegħbet ix-xbejba b'leħha kbira.

“Tajjed, mela. Isma' u hekk titgħallem xi haġa aħjar milli fiha d-dinja, li għalkemm inti bgħid minnha, tista' tiswielek. Mela jien nista' ngħid li twelidt iltim, għax 'il missieri ma nafux—miet mita kont għadni tarbija ta' ftit xhur. Ommi mietet ukoll meta kien għad kelli ftit fuq is-sitt snin : bil-kemm niftakar fiha; li kienet iżżomli idi mita kont nimxi magħha, li kont norqod b'rasi f'ħogorha, u xi teftufa oħra ta' din il-għamla hu kollu li niftakar fuqha. Ħuti, bħal ma għedtlek, kelli ħamsa oħra, akbar minni. Wara mewt ommi ħaditna waħda mill-qraba, li għalkemm ma' ħuti ma kinetx ħarxa żejjed, lili xejn ma kienet igġibni. Trabbejt fil-għaks, naħdem ir-raba' sa ma lhaqt il-għoxrin sena. F'dak iż-żmien deherli li għandi nitlaq mid-dar, u għodwa waħda, bla ma għedt lil hadd, mort inktibt għaskri Franċiż f'Damaxq. Domt għaskri tmien snin u ma' tulhom ilhaqt tgħallimt il-qari u l-kitba u l-għadd u kemm-il haġ'oħra. Mita dan, rajt kif għamilt u hallejthom; ġejt hawn Ġerusalem għax minn dejjem kienet xewqti li ngħix fl-art imqaddsa fejn bata u miet għalina Sidna. Hawn dħalt ingħallem il-għarbi u l-franċiż f'waħda minn Djar it-tagħlim tal-belt, fejn bqajt sa kemm xjieħt. Ma' tul daż-żmien, kemm-il-darba kont tħajjart niżżewweġ u hekk intaffi d-diqa ta' qalb li kont fiha, ninsab waħdi-waħdi, imma kif għedtlek l-ewwel, il-ħsieb tal-wegħda li kont għamilt fi tfuliti reġgagħni l-ura. Il-flus li kont naqla', li jibqa' żejjed wara li kont inhallas il-ftit li neħtieġ għall-ħajja, kont natih lill-foqra jew lil l-iltima ta' xi dar hawn Ġerusalem. Iż-żmien għadda u saħti bdiet tonqos. Fl-aħħar ġiebu wieħed ieħor għal fejn kont jien u lili qaluli li nista' nitlaq. Tlaqt b'qalbi maqsuma, għax dar fejn noqgħod ma kellix, u flus ma kelli f'kisbi għajr ftit żgħar. Tbigħedt minn Ġerusalem, hallejt tikber il-leħja, bdilt ħwejġi ma' wieħed bidwi u rgajt hekk mibdul biex hadd ma jagħrafni. Inxthett fl-art mat-tallaba, daqqa f'xi salib it-toroq u daqqa fit-taraġ tal-Knisja tal-Qjama : ma kontx nitkellem, għax kont nibza' li xi hadd minn dawk li jafuni, jagħrafni minn leħni... imma kont biss...” u hawn ix-xiħ infexx fi dmugh u lfiq, li kien jidher minn qabel jithabat biex jagħleb. Is-soru ħallietu jistrieħ u mita waqaf u mesah għajnejh, “istenna ftit hawn, Jusef, ha' ngiblek xi haġa x'tixrob”, talbitu.

Ix-xiħ ma tkellem xejn. Iż-żagħżuġha telqet il-ħjata, daħlet id-dar bħal berqa, u wara ftit reġgħet il-ġnien b'nitfa xorb. “Ha' Jusef”, qaltlu, “tħossok aħjar b'dil-qatra!” Ix-xiħ xorobha; iżziha ħajr; “Konna wsalna” tarrfitlu, “meta qagħadt mal-foqra f'taraġ il-Qjama; u nbagħad?”

Ix-xiħ ħa n-nifs u beda : “ Għedtlek li ma kontx in-samma' leħni, bil-biża' li xi ħadd li jafni jintebaħ min kont; imma kont biss immidd idi għar-raħma ta' min iġħaddi : għalhekk in-nies qajla x'kienet tħares lejja u tatini xi ħaġa. Kemm-il-darba kien iġħaddi n-nhar u jasal il-lejl bla ma nkun trejjaqt. Jien in-nifs kont nistagħģeb kif ruħi tibqa' f'ģismi. Fil-għaxija kont ningabar f'xi waħda mit-toroq l-im-saqqa, noqgħod kobba mal-ħajt, b'rasi fuq irkubtejja noġnos sa ma jgħaddi l-lejl. La jasal is-sebħ, jarga' jibda mill-ģdid kollox bħan-nhar ta' qabel. Domt f'dil-ħajja ma' dwar tliet snin : aktar ma kont inħossni niħtieġ il-mewt, aktar kienet tidher titbiegħed minni.

“Darba waħda f'jum minn Xbat ħassejtni ħazin għal l-aħħar. Kien bard li jgaxxar, u jien, liebes ċraret kif kont, bla ikel u bla dar, ma kontx nista' nilqagħlu. Fil-għaxija tgħax-xixt bħal dari, kobba mal-ħajt. Niftakar li ma' tul il-lejl ħassni ħazin : ridt inqum fuq saqajja u ma stajtx ; waqajt waranijiet, u ma ħassejt xejn iżjed. Meta stenbaħt kien sebaħ beraħ, ġemgħa nies kienet imdawra miegħi, u fosthom wieħed ħdejn rasi b'naqra ta' kus f'idu, ibill'li xufftejja bid-duwa li kien fiħ. Dar-raġel kif rani ġejt fija qabbad tnejn min-nies jerfghuni u jeħduni għandu, fejn biddilli ħwejġi u dar bija bil-ħniena. X'ħin rani għaddejt għal l-aħjar, saqsieni min kont, li għal l-ewwel ridt nara kif naħbilu, l-aktar għax hu u jitkellem deherli li għaraft min kien : wieħed iltim li kont ingħin fi ċkunitu. Fl-aħħar, għax baqa' jrossni, kelli naqa' u nistqarrlu ismi... huwa nfexx jibki u jlumni għax qatt ma fittixt ingħarrfu bil-faqar tiegħi, jara f'ħiex kont wasalt. Inbagħad għamilli l-qalb u ħajjarni ninsa l-imgħoddi għax mn'issa 'l quddiem jeħodni f'daru, Bejrut, u jkolli nibqa' miegħu. Jien iżzejt u ħajr u għarraftu fehemti : li aħjar idahħalni f'dar tax-xjuħ. Hu wegħedni li jagħmel hekk biex ma jiksirlix qalbi, u wara xi jumejn ġibuni hawn, fejn għal ħniena t'Alla u tagħkom ninsab ħieni biż-żejjed.”

Dal-waqt ix-xebba kienet telqet il-ħjata u dehret bħal mistagħģba. Baqgħet siekta għal ftit u nbagħad : “ Min kien dak ir-raġel li għenek u dahħlek hawn ? ” saqsietu b'regħba.

“ Trid taf din ukoll ? ” saqsa x-xiħ imbissem. “ Ismagħha : meta kont ingħallem kien jigi fost l-oħrajn wieħed sabi ta' ma' dwar għaxar snin, liebes fqir : kien gwejjed fi mģiebtu, aktarx dejjem ħosbien. Darba waqt it-tagħlim intbaħt li kien jibki. Waqt il-logħob saqsejtu jekk jistax iġħidli x'kien ġralu. Qalli li ommu kienat ilha marida kemm-il ġemgħa u li ma għandħiex flus biex iġģib it-tabib. Missieru kien

miet l-Amerka sentejn qabel. Għarrafni wkoll li dak ix-xahar kien l-aħħar li huwa jiġi jitgħallem, għax 'il quddiem jeħtieġli jmur idabbar xi haġa biex jista' jgħajjex 'l ommu; u hwejjeg' bħal dawn, li lili, billi kont naf xinhi tbatija, qasmuli qalbi. Wegħedtu li għandi ngħinhom kif nista'. Dak inhar baġħattilhom tabib. Imma jidher li kien im-waħħar wisq, għax sirt naf li l-imsejkna mara mietet wara tlitt ijiem.

"Lil l-iltim, billi ma kellux niesu, dahħaltu f'dar fejn kont naf li xejn ma jkun jonqsu. Wegħedtu li nibqa' nħallaslu kolloxx jien—ikel, ilbies u tagħlim—minn buti sa kemm jibqa' iġib ruħu tajjeb. Tani kelma li jagħmel kemm jista' biex jimxi sewwa, u xejn ma naqas minnha, għax kull l-ewwel tax-xahar, mita kont inmur inħallaslu, kont insaqsi għalih, u dejjem kelli twegibiet tajba. Meta nbagħad kiber..." u hawn gata' kliemu għax is-soru, b'wiċċha bejn idejha, stemgħiet tolfoq.

"Xi gralek binti?" saqsieha x-xiħ, "għax qiegħda tibki?"

"Biss, Jusef!" wegħbitu, "biż-żejjed: il-bqija nafu!"...

"Tafu? mnejn tafu?" raġa' x-xiħ imgħaggebb.

"Qalli kolloxx missieri... kien dejjem isemmik u jħobb jithaddet fuqek."

"U dan missierek fejn jafni?" saqsa mibluh ix-xiħ.

"Iż-żagħżuġha ħadet f'idejja torja l-id niexfa u mkemmxax tax-xiħ, tbusha fost id-dmugħ, u: "Dak il-ltim li int għint fi ċkunitu, dak missieri... kif rajtek l-ewwel darba qalbi ħebritni b'xi haġa... għalhekk ridt naf min int. U jien għalhekk sirt soru, biex nagħmel bħal ma għamilt int... ingħix għall-gid ta' l-oħrajn għal l-imħabba t'Alla.

Ġerusalem.

G. B.

IT-“TEACHER”

Nifirħu bit-*Teacher* li raġa' qajjem rasu u l-iktar il-għaliex fost il-kitba sabiha u għaqlija li dehret, hemm dik l-oħra—fuq il-kitba tal-Malti—xogħol ta' tliet ħbieb tagħna tal-qalb—u xi haġa iktar minn ħbieb, għax tnejn minnhom huma ta' ġewwa ġmielhom, u t-tielet, l-anqas ma nistgħu ngħidu li mhux magħqud mal-fehmiet u hrariet tal-“*Għaqda*.” Nifirħu għalhekk lit-*Teacher* tal-ksiba sabiha li għamel u nixtiqulu r-risq!